

**ผลของการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลต่อทัศนคติวิชาชีพ
ความมั่นใจและผลสัมฤทธิ์ ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน**
**Effect of Reflection Technique to Attitude, Confidence and Achievement
of Fundamental of Nursing Practicum**

ธณิดา พุ่มท่าอิฐ* และ มนสภรณ์ วิฑูรเมธา

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

*Corresponding author, E-mail: Pumthait.thitirat@gmail.com, โทร. 089-2052507

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการ และประโยชน์ของการใช้เทคนิคการสะท้อนคิดต่อการจัดการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเป็นพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานเป็นวิชาแรกของนักศึกษาพยาบาล เพื่อพัฒนาทักษะ และกระบวนการการเรียนรู้ของนักศึกษา การสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีการคิดทบทวน วิเคราะห์ ประสพการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเชื่อมโยงกับเนื้อหาทฤษฎีที่ได้เรียนมา จัดการปัญหาทางคลินิกได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความมั่นใจ ส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติการพยาบาล และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของฝึกปฏิบัติการพยาบาล และมีการวางแผนสำหรับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นฐานสำหรับการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในวิชาที่ต้องใช้ทักษะที่สูงขึ้น ตลอดจนถึงเมื่อปฏิบัติงานในบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นมากต่อวิชาชีพการพยาบาล

คำสำคัญ: การสะท้อนคิด ทัศนคติวิชาชีพ ความมั่นใจ ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

Abstract

This article is presented on concepts, process and benefits of reflection technique on teaching in Fundamental of Nursing Practicum in nursing students that is the first subject of nursing practicum. The aims of utilization were to develop skills and process of learning for nursing students. The reflection will help nursing students to develop critical thinking skill, review thinking, analyzing experiences or situation that happened and related to the theory and suitable to manage the clinical problems. Results of this reflection were to enhance confidence, promote good attitude in and achieve of fundamental of nursing practicum and plan for continuous self-development. It is the foundation on the advance stage of nursing practicum and it is the most necessary knowledge for the nursing profession.

Keywords: Reflection, Attitude, Confidence, Achievement in Fundamental of Nursing Practicum

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาทางการพยาบาล เพื่อมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการฝึกการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาต้องกระทำกับผู้ป่วยโดยตรง จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งด้านด้านความรู้ เจตคติ และการทำงานเป็นทีม หากมีปัจจัยสำคัญก่อนที่นักศึกษาจะฝึกปฏิบัติจริง จะช่วยเอื้ออำนวยให้การฝึกปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชาได้ หากนักศึกษาไม่มีความพร้อมจะทำให้เกิดอุปสรรคในการเรียนรู้ตามมาได้ (ศิริจิตร จันทร และธัญลักษณ์ บรรลือชิตกุล, 2555) การปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานเป็นวิชาปฏิบัติการพยาบาลวิชาแรกของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต นักศึกษาจะต้องนำความรู้จากวิชาภาคทฤษฎีที่ได้เรียนมาแล้ว นำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ใช้บริการในสถานบริการสุขภาพ โดยให้การปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมแก่บุคคล และครอบครัวได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพโดยใช้กระบวนการพยาบาล การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์มีความแตกต่างจากการเรียนที่ผ่านมาในระดับชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากเป็นการปฏิบัติจริงกับผู้ใช้บริการ ดังนั้น นักศึกษาพยาบาลจึงต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านความรู้ ความมั่นใจ และต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล พร้อมทั้งจะเผชิญกับสถานการณ์ หรือปัญหาทางคลินิกที่หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีปัญหา ความคับข้องใจ ความสามารถ และความต้องการการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน ในประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลครั้งแรก หากนักศึกษามีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลพยาบาลได้ดี จะทำให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจ ภาคภูมิใจต่อสิ่งที่ตนสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งจะส่งผลต่อทัศนคติต่อวิชาชีพด้วย

การสะท้อนคิด (Reflection) เป็นรูปแบบการคิดที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการรับรู้ ความคาดหวัง ความรู้สึกตนเอง เกี่ยวกับประสบการณ์ มีการวางแผน หาแนวทางแก้ไขในอนาคต โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน (Johns, 2000, p.67) การสะท้อนคิดเป็นวิธีที่ช่วยให้มีการคิดไตร่ตรองอย่าง ถ้วนถี่ โดยการคิดย้อนกลับในประเด็นที่กำลังคิด เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น การสะท้อนคิดจึงเป็นวิธีหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนากระบวนการคิด แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้เรียนด้วย และการสะท้อนคิดยังเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพการพยาบาลอีกด้วย (Wong. et.al.,1997, p.477) ดังนั้น การสะท้อนคิดจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนบนคลินิก ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาได้ใช้ประสบการณ์จริงหรือปัญหาที่ได้จากการปฏิบัติการพยาบาลบนคลินิกมาเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาได้รู้จักกระบวนการคิดใคร่ครวญ และการตระหนักรู้ตนเองอย่างถ่องแท้ เกิดการเชื่อมโยงความคิด ความรู้สึกที่มีอยู่เดิมไปสู่การคิด และมีการมองสถานการณ์ด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่างและหลากหลาย ในบทความนี้ จึงขอเสนอการใช้การสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล อันจะส่งผลต่อทัศนคติวิชาชีพ ความมั่นใจและผลสัมฤทธิ์ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนคิด (Reflection)

Johns (2000) ได้ให้ความหมายการสะท้อนคิดว่า เป็นกระบวนการคิดไตร่ตรองทวนสอบ (Reflective Thinking) เป็นการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบโดยใช้สติและมีสมาธิซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้พวกเราได้ทบทวน และสะท้อนการกระทำของตน (Reflective Practice) โดยสามารถแสดงออกได้ทั้งการพูดและการเขียน เพื่อให้เกิดความ

เข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ แสวงหาคำตอบโดยใช้เหตุผล แก้ไขปัญหา นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การสะท้อนคิด เป็นวิธีการที่ช่วยให้มีการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน โดยการคิดย้อนกลับในประเด็นที่กำลังคิด เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น การสะท้อนคิดเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่คิดอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้น หรือสิ่งที่เป็นอย่าง (กาญจนา ฐานะ และศิริรัตน์ นิตยวัน, 2556) สรุป การสะท้อนคิด เป็นกระบวนการคิด ใคร่ครวญเกี่ยวประเด็นหรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ และมีการสะท้อนออกมาเพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองต่อไป

หลักการสะท้อนคิด

หลักการสะท้อนคิดที่สำคัญประกอบด้วยความคิด 4 รูปแบบ คือ 1) การคิดหาความเชื่อมโยง เป็นการเชื่อมโยงความคิด ความรู้สึก เป็นจุดเชื่อมของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นขณะสะท้อนคิด 2) การคิดบูรณาการในการหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ 3) การคิดตรงตามหลักการ เป็นการทดสอบระหว่างความเชื่อใหม่กับความเชื่อเดิมของคนที่มืออยู่ และ 4) การคิดประยุกต์เป็นของตนเอง เป็นการสร้างองค์ความรู้ของตนเองขึ้นใหม่ (Getliffe อ้างถึงใน Wichainate, 2014) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักการการสะท้อนคิด มีลำดับขั้นของการคิดที่เชื่อมโยงจากความคิด ความรู้สึก การบูรณาการ ใช้หลักการที่มีเหตุผลเชื่อมโยงความเชื่อเดิมกับความเชื่อใหม่ และเป็นการคิดประยุกต์ที่สร้างองค์ความรู้ขึ้นใหม่ในตนเองให้เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นหลักการสำคัญที่ต้องเข้าใจในเบื้องต้นก่อนที่นำการสะท้อนคิดไปใช้

องค์ประกอบการสะท้อนคิด

Gibbs (1988) ได้กล่าวไว้ว่า การสะท้อนคิดที่มีประสิทธิภาพต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้สอน และนักศึกษา โดยผู้สอนและผู้เรียนต้องมีบทบาทสำคัญต่อการสะท้อนคิด ดังนี้

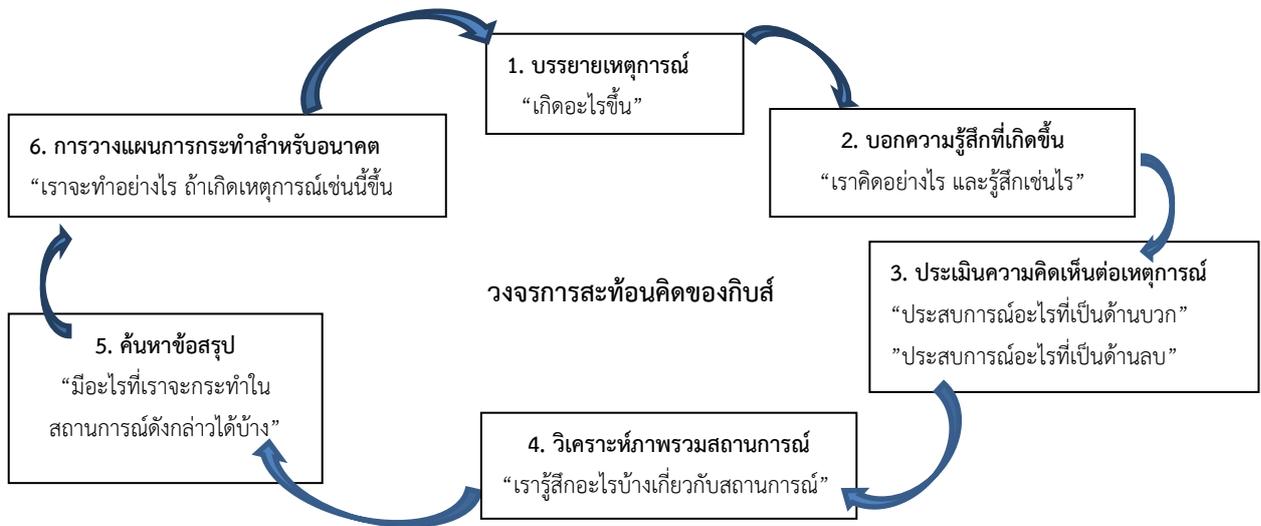
บทบาทผู้สอนในการสอนแบบการสะท้อนคิด ครอบคลุมผู้สอนต้องระบุเป้าหมาย หัวข้อการสอน วัตถุประสงค์ และสิ่งที่ต้องการจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน การมอบหมายงานล่วงหน้า เพื่อให้ให้นักศึกษามีเวลาเตรียมตัว คิดวิเคราะห์ ติดตามการสะท้อนคิด สร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาสนใจการเรียน กระตุ้นให้คิด แสดงความคิดเห็น โดยใช้คำถามปลายเปิด ผู้สอนควรเป็นผู้ฟังที่ดี เปิดใจ เข้าใจ เป็นกันเองกับนักศึกษา เป็นที่ปรึกษา และไว้วางใจได้ เชื่อมโยงความรู้ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม และประเมินการเขียนสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริงของนักศึกษาเป็นรายบุคคล แล้วนำมาอภิปรายกลุ่ม ทำให้สามารถประเมิน และพัฒนาการเรียนรู้นักศึกษาได้

บทบาทผู้เรียนในการสอนแบบการสะท้อนคิด ผู้เรียนจะต้องเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ เข้าใจวิธีการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิด รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ มีการเรียนรู้จากสภาพการณ์จริง เรียนรู้ตรงกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตน กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นผู้สังเกตที่ดี รับผิดชอบ มีวินัย มีทักษะการตั้งคำถาม ฝึกการคิดวิเคราะห์ สรุปประเด็น เขียนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้อย่างอิสระ และมีการวางแผนที่ดี นำสื่อต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนรู้ และจัดสรรเวลาในการเขียนการสะท้อนคิด ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลที่ใช้การสะท้อนคิดนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญทั้งผู้สอนและผู้เรียน ที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ กระบวนการของการสะท้อนคิด และต้องใช้ขั้นตอนการสะท้อน เพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนการสะท้อนคิด

ขั้นตอนการสะท้อนคิดที่นิยมใช้คือ วงจรสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' reflective cycle) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน (Gibbs, 1988) ดังนี้

1. การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ
2. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยการสะท้อนคิดจากการสังเกตความรู้สึก และการรับรู้ความรู้สึกอย่างไร หรือคิดอย่างไรต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความซื่อสัตย์
3. การประเมิน วิเคราะห์ประสบการณ์ว่า มีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นไปในทางบวก หรือทางลบอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทำอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์สถานการณ์ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น มีการอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
5. สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ ความรู้ ทักษะหรือข้อคิด และวิธีแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุผลประกอบ หรือวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีก
6. การวางแผนเพื่อนำไปใช้ในอนาคต หากเกิดสถานการณ์ซ้ำ จากวงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ สามารถเขียนเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

รูปที่ 1 Gibbs' reflective cycle

ที่มา : Gibbs.(1988). Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods. Oxford: Oxford Further Education Unit.

วิธีการสะท้อนคิด

การสะท้อนคิด ใช้วิธีการในการสะท้อนคิด ดังนี้

1. ฝึกตั้งคำถาม หัวใจสำคัญของการสะท้อนคิด คือ การตั้งคำถามที่ดีทุกขั้นตอนของการสอน และตอบคำถามด้วยมุมมองที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาคำถามที่ดีขึ้น
2. ฝึกการพูด การสรุปความและการเขียน โดยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

3. มอบหมายงาน อาจจะเป็นเรื่องเดิมหรือเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติกลับไปศึกษา และหาวิธีการแก้ไข
4. เปรียบเทียบและสรุปสิ่งที่ได้มาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
5. สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้น่าเรียนรู้ และมีความสุขในการเรียน

การวัดและประเมินผลการสะท้อนคิด

การวัดและประเมินผลการสะท้อนคิด สามารถทำได้ ดังนี้

1. ใช้การประเมินตามสภาพการณ้จริง (Authentic assessment) ควรทำข้อตกลงระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในการกำหนดสิ่งที่ต้องการวัดให้ชัดเจน
2. ประเมินจากการเขียนสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยให้เขียนภายหลังการเรียนรู้ (Post learning) ในแต่ละวัน หรือสัปดาห์ ว่าต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติม มีปัญหาด้านใดบ้าง ต้องการอะไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การวัดและการประเมินผลการสะท้อนคิดนั้น สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน นักศึกษาทั้งการประเมินตามสภาพการณ้จริง หรือใช้การเขียนสะท้อนผลการเรียนรู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะเลือกสรรให้มีความเหมาะสมกับบริบทของการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองการเรียนรู้ที่แท้จริง และพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

การจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์โดยใช้การสะท้อนคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสะท้อนคิดที่ผ่านมา พบว่า การเรียนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิด สามารถประเมินความรู้ ทักษะคิด และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลได้ครบถ้วน และเป็นวิธีการที่ผู้สอนสามารถประเมินปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างฝึกปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างทันเวลา รวมทั้งยังเป็นการทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนตนเอง ทั้งความรู้สึกรู้สึกคิด การกระทำของตนเอง เกิดการประเมินศักยภาพของตนเอง เรียนรู้ปัญหาหรือจุดบกพร่องของตนเอง และค้นหาวิธีการแก้ไข ปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ผ่านการเขียนบรรยายสะท้อนความรู้สึกรู้สึกคิด ที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ลดช่องว่างระหว่างองค์ความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติการพยาบาลได้ (Burton, 2000) จากการศึกษาของ พิรนนท์ วิศาลสกุลวงษ์และ สมิตดา สว่างทุกซ์ (2558) ที่ศึกษาการเรียนรู้อ่านการสะท้อนคิด การปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ในห้องคลอด พบว่า การสะท้อนคิดช่วยให้นักศึกษาตระหนักถึงการพัฒนาความรู้ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งช่วยปรับเจตคติต่อการฝึกปฏิบัติ และการเป็นผู้นำทำให้เป็นคนละเอียดรอบคอบ รวมทั้งการฝึกคิดแบบมีวิจารณญาณ มีความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะ การทำงานของตนเองได้ ซึ่งการสะท้อนคิดการปฏิบัติจะช่วยเปลี่ยนประสบการณ์เป็นความรู้ และการสะท้อนคิดซ้ำ ๆ จะสนับสนุนนักศึกษาให้เกิดการใช้สติสัมปชัญญะ ในการให้การพยาบาล ลดโอกาสความผิดพลาด การกระทำที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริม ความกล้าหาญ และความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง นักศึกษาได้เรียนรู้ตนเองว่าต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจตนเองและนำไปแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเอง เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ถ้านักศึกษาพยาบาลมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล จะทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม สามารถให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยครบถ้วน และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังทำให้นักศึกษาพยาบาลมีความพอใจในชีวิตและ

การศึกษา มีความสุขในการเรียน และมีความเชื่อมั่นในตนเองอีกด้วย (Pattayanant. L. อ้างถึงใน อนุญา คูอาริยะกุล, วราภรณ์ ยศทวี, นัยนา อินธิโชติ, วิภาวรรณ นวลทอง, และวีระยุทธ อินพะเนา, 2555)

วิธีการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ที่ใช้การสะท้อนคิด

1. ใช้การวิเคราะห์กรณีศึกษา การประชุมกลุ่ม การสนทนาเป็นรายบุคคล
2. ใช้บันทึกการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น Journal writing หรือ Learning log สามารถนำไปใช้ในการสะท้อนความคิดนักศึกษาทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การสะท้อนการคิดโดยการเขียนบันทึก ควรให้เวลาในการสะท้อนคิดอย่างเหมาะสม ไม่สั้นจนเกินไป เช่น ควรให้นักศึกษาลองฝึกเขียนในสัปดาห์แรก หลังจากนั้นให้นักศึกษาได้สะท้อนการคิดในสัปดาห์ถัดไป
3. ใช้การสะท้อนคิด สามารถทำในช่วงการประชุมปรึกษาก่อนปฏิบัติงาน และหลังการปฏิบัติงาน (pre-post conference) จะช่วยให้นักศึกษาได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล และนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ประโยชน์ของการจัดการเรียนสอนโดยใช้การสะท้อนคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดนั้น มีประโยชน์ในการเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้มีความพร้อมในการเป็นพยาบาลวิชาชีพ โดยการให้นักศึกษาสะท้อนการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ของตนเอง และผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้คำแนะนำ ประโยชน์โดยตรงที่ได้รับจากการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด ทำให้นักศึกษามีโอกาสได้ทบทวนประสบการณ์ของตนเอง ช่วยฝึกการคิดวิเคราะห์ และช่วยให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น สิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญของการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถด้านการรู้คิด รวมทั้งพฤติกรรมที่ดีขึ้น (เชษฐา แก้วพรมและลลนา ประทุม, 2557) นอกจากนี้ การนำวิธีการสะท้อนคิดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่มีการปฏิบัติเป็นฐาน (Practice-based Instruction) เพื่อให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงบริการกับการเรียนรู้ได้ (Service Learning) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเปิดโอกาสให้วิเคราะห์ วิพากษ์ และประเมินสิ่งที่ปฏิบัติ รวมทั้งได้รับข้อเสนอแนะในการปฏิบัติครั้งต่อ ๆ ไป สามารถนำความรู้ที่ได้จากการสะท้อนคิดไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (กาญจนา ธาณะ และศิริรัตน์ นิตยวัน, 2556) ทำให้นักศึกษาได้พิจารณาจุดบกพร่อง หาวิธีแก้ไข หรือพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นทั้งในส่วนของเนื้อหาความรู้ทางการพยาบาล การคิดเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางคลินิก และประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม (กรรณิกา วิชัยเนตร, 2557) และการสะท้อนคิดของนักศึกษาที่นำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นพื้นฐานสำคัญที่ต่อยอดการเป็นพยาบาลในอนาคตที่พยาบาลต้องพยายามใช้ “การสะท้อนคิดต่อการกระทำที่ได้ทำหรือได้ตัดสินใจไปแล้ว” (reflection on action) มาเป็นฐานนำไปสู่ “การสะท้อนคิดขณะกระทำหรือกำลังตัดสินใจ” (reflection in action) ให้เพิ่มมากขึ้น (ดุจเดือน เขียวเหลือง, วารินทร์ แก้วอุไร, พูลสุข หิงคานนท์, และสายฝน วิบูลรังสรรค์, 2556)

ดังนั้น พอสรุปประโยชน์ของการสะท้อนคิดต่อการปฏิบัติการพยาบาลของทำให้นักศึกษาพยาบาลเป็นคนละเอียดรอบคอบ มั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล มีการคิดแบบมีวิจารณญาณ มีความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาทักษะ การทำงานของตนเองได้ เกิดการเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์เดิม สู่ความรู้ใหม่ และความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ พัฒนาความรู้และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีทัศนคติต่อการปฏิบัติการพยาบาล ตัดสินใจ

แก้ปัญหาในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น และช่วยพัฒนามาตรฐานวิชาชีพให้มีคุณภาพ

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน เป็นวิชาการปฏิบัติการพยาบาล ที่เป็นวิชาแรกของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพยาบาลจะต้องเชื่อมโยง และนำความรู้จากวิชาทฤษฎีที่เรียนมาแล้ว มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล สาระสำคัญของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ครอบคลุมการปฏิบัติการพยาบาลที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล ในด้านกิจวัตรประจำวัน เช่น การดูแลการรับประทานอาหาร ความสะอาดของร่างกาย และสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วย ความปลอดภัยขณะรับการรักษาในโรงพยาบาล เป็นต้น โดยการเรียนการสอนมีความแตกต่างจากการเรียนที่ผ่านมา เนื่องจากการปฏิบัติกับผู้ป่วยบริการจริง นักศึกษาต้องเผชิญกับผู้ป่วยบริการที่มีปัญหาทางสุขภาพที่ต่างกันไป หรือบางครั้งอาจพบปัญหาด้านจิตใจ อารมณ์ และเศรษฐกิจตามมาด้วย และนักศึกษาต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่แปลกใหม่ อาทิเช่น สถานที่ บุคลากร และอุปกรณ์ของเครื่องใช้ที่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันไป นักศึกษาต้องเรียนรู้ และปรับตัวกับสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลผ่านไปได้ด้วยดี ให้ผู้ป่วยบริการปลอดภัย จากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะเป็นอาจารย์พยาบาลที่สอนปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ในสถาบันการศึกษาพยาบาล ได้ติดตามการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาลพบว่า นักศึกษาจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ หรือปัญหาทางคลินิกที่หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลที่ต่างกันไป ทำให้นักศึกษาแต่ละคนมีความรู้สึก มีปัญหา ความคับข้องใจ ความสามารถ และความต้องการการช่วยเหลือที่ต่างกันไป นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้สึกกลัว วิตกกังวล ไม่มั่นใจ ในการปฏิบัติการพยาบาลแก่ผู้ป่วย ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น

“ไม่เคยพบเหตุการณ์หรือสถานการณ์เช่นนี้มาก่อน” “การปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยไม่เหมือนกับการฝึกปฏิบัติในห้องทดลอง” “มีอาการใจสั่น มือสั่นเมื่อจะปฏิบัติการพยาบาล”

“ต้องใช้เวลาในการคิดไตร่ตรองนาน ก่อนจะลงมือปฏิบัติ ไม่มีความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล ส่งผลให้วิตกกังวล และดูแลผู้ป่วยไม่เต็มที่”

สิ่งเหล่านี้ส่งผล ทำให้นักศึกษาขาดความกระตือรือร้น และมีทัศนคติเชิงลบต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล และวิชาชีพพยาบาล ส่วนความต้องการของนักศึกษาคือ “ต้องการให้อาจารย์ช่วยชี้แนะ และให้ความรู้ในประสบการณ์ที่นักศึกษายังปฏิบัติได้ไม่ถูกต้องหลังสิ้นสุดการฝึกในทุก ๆ สัปดาห์” “ต้องการให้อาจารย์ช่วยชี้แนะแนวทางการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ที่นักศึกษาปฏิบัติไม่ถูกต้อง น่าจะช่วยให้เกิดการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอนมากกว่านี้”

ดังนั้น ผู้เขียน จึงขอเสนอการสอนโดยใช้การสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ตามลำดับ

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยใช้การสอนแบบการสะท้อนคิด

การจัดการเรียนการสอนโดยส่งเสริมการสะท้อนคิด ในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 เป็นวิชาแรกของการฝึกปฏิบัติ ผู้สอนสามารถส่งเสริมให้มีการสะท้อนคิดโดยการพูดคุย สนทนา การเขียนบันทึก และการวิเคราะห์เหตุการณ์ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ทั้งก่อนการทำการกิจกรรมนั้น ๆ (reflection before action) หรือเมื่อกำลังทำการกิจกรรมนั้น ๆ (reflection in action) หรือหลังจากที่นักศึกษาทำการกิจกรรมนั้นเรียบร้อยแล้วหรือ

กิจกรรมนั้นได้ผ่านไปแล้ว (reflection on action) โดยใช้คำถามในการฝึกการคิดให้ยากขึ้น เน้นที่การพัฒนากระบวนการสะท้อนคิด เพื่อให้เกิดการคิดวิจารณ์ (Critique) โดยใช้คำถาม What และ How

การที่ผู้สอนใช้เทคนิคการสะท้อนคิด จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล นำความรู้ทางด้านทฤษฎีเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติได้ (ศิริณี เกียรติแก้ว, 2552) ทำให้นักศึกษาได้รับทราบผลการประเมินที่ถูกต้อง ได้รับการสะท้อนผลการประเมินเชิงบวกจากผู้สอน และทำให้มีแรงบันดาลใจ และความมุ่งมั่นในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ซึ่งผู้สอนสามารถประเมินได้จากความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือความเข้าใจในเนื้อหา และทัศนคติต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล และวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ตามคุณลักษณะที่ต้องการด้านความรู้ ที่สามารถวางแผนปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ด้านทักษะเชิงปัญญา คือนักศึกษาสามารถประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลได้ และสามารถคิด วิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานอย่างเป็นระบบ และด้านทักษะเชิงวิชาชีพ ที่สามารถปฏิบัติการพยาบาลด้วยความเมตตา กรุณา และเอื้ออาทร โดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย และสิทธิของผู้ป่วย ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงทัศนคติต่อวิชาชีพอีกด้วย

สรุปขั้นตอนการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยใช้การสะท้อนคิด

ผู้เขียนขอเสนอขั้นตอนการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยใช้การสะท้อนคิด มีดังนี้

1. **ขั้นออกแบบ** การจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยใช้การสะท้อนคิด
2. **ขั้นปฏิบัติ** ชี้แจงผู้สอนและผู้เรียนให้ทราบวัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยใช้การสะท้อนคิด และดำเนินการตามแผนการในการจัดการสอนที่กำหนด

3. **ขั้นประเมินผล** ประเมินผลการสะท้อนคิดจากผู้เรียน และติดตามวัดผลที่ต้องการวัดทางด้านทัศนคติวิชาชีพ ความมั่นใจและผลสัมฤทธิ์ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

กิจกรรมการสะท้อนคิดในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

กิจกรรมการสะท้อนคิดที่ได้จากประสบการณ์จริงในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ดังนี้

1. **กิจกรรมการทำหัตถการการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน** ได้แก่ การวัดสัญญาณชีพการทำแผล การฉีดยา การอาบน้ำผู้ป่วยบนเตียง การสวนปัสสาวะ การดูดเสมหะ และการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับออกซิเจน เป็นต้น

ตัวอย่างการสะท้อนคิดในการทำหัตถการการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

ผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง อายุ 67 ปี วันแรกหลังผ่าตัดเปลี่ยนข้อสะโพกเทียมข้างขวา ผู้ป่วยไม่ยอมขยับตัว นอนนิ่งอยู่บนเตียง และไม่ต้องการให้นักศึกษาพยาบาลอาบน้ำให้ผู้ป่วยบนเตียง บอกว่า “ขยับตัวจะปวดแผลผ่าตัดมาก อยากนอนพักมาก ๆ เพิ่งผ่าตัด” ญาติผู้ป่วยยืนอยู่ข้างเตียงผู้ป่วยบอกปฏิเสธการอาบน้ำให้ผู้ป่วย

คำถามที่ 1 นักศึกษาจะกระตุ้นให้ผู้ป่วยร่วมมือในการอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายอย่างไร

คำตอบ นักศึกษาพูดคุยให้กำลังใจ และอธิบายเหตุผลของการทำความสะอาดร่างกาย

คำถามที่ 2 นักศึกษาจะบอกเหตุผลอะไรบ้างแก่ผู้ป่วยในการอาบน้ำ

คำตอบ การอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย ทำให้ร่างกายสะอาด สดชื่น ลดการหมักหมมของเชื้อโรค ลดภาวะเสี่ยงจากการติดเชื้อที่แผลผ่าตัด และการพลิกตะแคงตัวขณะที่มีการอาบน้ำให้บนเตียง ยังกระตุ้นการเคลื่อนไหวของลำไส้ ลดภาวะท้องอืด เพิ่มการไหลเวียนเลือดไหลเวียน ช่วยให้แผลผ่าตัดหายได้เร็ว และยังช่วยป้องกันการเกิดแผลกดทับ

คำถามที่ 3 ถ้าผู้ป่วยยังคงไม่ยอมให้นักศึกษาอาบน้ำ นักศึกษาจะทำอย่างไร

คำตอบ พุดคุยให้กำลังใจ ยิ้มแย้มในการดูแล อธิบายเหตุผล และเช็ดตัวให้ผู้ป่วยอย่างนุ่มนวล

คำถามที่ 4 ถ้านักศึกษาจะแนะนำญาติของผู้ป่วยให้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยอย่างไร

คำตอบ ระหว่างอาบน้ำให้ผู้ป่วยบนเตียง ให้ญาติมีส่วนร่วมในการอาบน้ำให้ผู้ป่วย พร้อมให้คำแนะนำระวังไม่ให้แผลเปียกน้ำ ระวังการกระทบกระเทือนแผลผ่าตัด ทำอย่างนุ่มนวล ผู้ป่วยปลอดภัย และสุขสบาย บอกข้อดีของการอาบน้ำให้ผู้ป่วย สามารถดูแลช่วยเหลือผู้ป่วย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว

คำถามที่ 5 นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการอาบน้ำในผู้ป่วยรายนี้

คำตอบ วิธีการสื่อสาร และการให้ข้อมูลผู้ป่วย พร้อมทั้งให้การพยาบาลโดยยึดหลักความสะอาด และปลอดภัย อีกทั้งญาติมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยและญาติได้รับความพึงพอใจในการพยาบาล

ตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างแนวทางการตั้งคำถามการสะท้อนคิดที่สามารถนำผลการสะท้อนคิดมาสรุปเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ พร้อมทั้งเขียนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อการปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมในครั้งต่อไป ทำให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ สร้างปัญญา และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.การประชุมปรึกษาก่อนหลังการปฏิบัติพยาบาล (Pre- Post Conference) ให้นักศึกษาสะท้อนคิดในการดูแลผู้ป่วยเป็นรายกรณีที่ได้รับมอบหมาย โดยการหยิบยกประเด็นสำคัญที่จะนำมาสะท้อนคิด ในแต่ละวันที่ได้ให้การพยาบาลผู้ป่วย

ตัวอย่างการสะท้อนคิดในการประชุมปรึกษาก่อนหลังการปฏิบัติพยาบาล

1. นักศึกษาระบุสถานการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานให้กับผู้ป่วยในวันที่ทำให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด
2. การปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลใดที่ทำให้นักศึกษาเกิดความประทับใจมากที่สุด
3. มีกิจกรรมใด หรือสถานการณ์ใดที่ทำให้เกิดปัญหา หรืออุปสรรคในการดูแลผู้ป่วย และนักศึกษาแก้ปัญหาอย่างไร

นอกเหนือจากการใช้คำถามเพื่อการสะท้อนคิดแล้ว ยังสามารถกำหนดคำถามที่ใช้เพื่อให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดในภาพรวมของการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตัวอย่างคำถามที่แสดงการสะท้อนคิดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน

1. ฉันวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานอย่างไร
2. ฉันคิดเปรียบเทียบกับสิ่งที่อยากรู้กับความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานมีอะไรบ้าง
3. ฉันพูดคุยกับเพื่อน ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานในแต่ละวันอย่างไร
4. ฉันคิดทบทวนว่ากำลังฝึกปฏิบัติการพยาบาลอะไร และฝึกปฏิบัติการพยาบาลเพื่ออะไร
5. ฉันทบทวนความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติการพยาบาล และสร้างข้อสรุปอะไรเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น
6. ฉันพยายามปรับตัวให้คุ้นเคยกับการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานได้อย่างไร
7. ฉันทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละวันที่ปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ทำให้ฉันเรียนรู้ได้อย่างไร
8. เมื่อพบสถานการณ์ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ฉันได้เรียนรู้อะไรจากสิ่งนั้น
9. ฉันค้นหาคำข้อดีของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานอะไรบ้าง
10. ฉันประเมินผลงานของตนเองจากการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานอะไรบ้าง เพื่อการพัฒนาในอนาคต

สรุป

การจัดการเรียนการสอนในวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานโดยการสะท้อนคิด เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล สามารถนำความรู้ทางด้านทฤษฎีเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยจริง ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติการพยาบาลด้วย ซึ่งถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาทางการพยาบาล เพื่อมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล และพัฒนาทักษะความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาจุดบกพร่อง และหาวิธีแก้ไขหรือพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ทั้งในส่วนของเนื้อหาความรู้ทางการพยาบาล การคิดเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจ แก้ไขปัญหาทางคลินิก ด้วยความละเอียดรอบคอบ เกิดความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล จนเกิดการพัฒนาความรู้ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติการพยาบาลสูงขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงเสริมให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนปฏิบัติได้ เกิดความรู้สึที่ดีต่อการปฏิบัติการพยาบาล มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ทำให้เกิดความคงอยู่ในวิชาชีพพยาบาลอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา ธาณะ, และ ศิริรัตน์ นิตยวัน. (2556). ความพึงพอใจของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิคต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสะท้อนคิดรายวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน. เชียงใหม่: คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ.
- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6 (2), 189-199.
- เชษฐา แก้วพรม, และ ลลนา ประทุม. (2557). ความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลต่อการเขียนบันทึกสะท้อนคิด. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 7 (3), 101 – 112.
- ดุจเดือน เขียวเหลือง, วาริรัตน์ แก้วอุไร, พูลสุข หิงคานนท์, และ สายฝน วิบูลรังสรรค์. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิด เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 15 (4), 9-21.
- พินันท์ วิคาลสกุลวงษ์, และ สุมิตตา สว่างทุกข์. (2558). การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนกลับการปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลในห้องคลอด: วิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารเกื้อการุณย์*, 22(2), 57-70.
- มนัสวี อดุลรัตน์. (2556). *การจัดการเรียนการสอนโดยการสะท้อนคิด (Reflection)*. สืบค้น 7 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.bnc.ac.th/kmassetblog/index.php>
- ศิริภาณี เกียรติแก้ว. (2552). การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติโดยวิธีการส่งเสริมการสะท้อนคิด. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*, 3(3), 10-17.
- ศิริจิตร จันทร์, และ ธัญลักษณ์ บรรลือชิตกุล. (2555). ความพร้อมในการฝึกปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย. *วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย*, 5(1), 32-45.
- อนัญญา คูอาริยะกุล, วราภรณ์ ยศทวี, นัยนา อินธิโชติ, วิภาวรรณ นวลทอง, และ วีระยุทธ อินพะเนา. (2555). เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรดิตถ์. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 6(1), 18-26.

- Burton, A. J. (2000). Reflection: nursing's practice and education panacea? *Journal of Advanced Nursing*, 31(5), 1009-1017.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. UK : Oxford Brookes University.
- Johns, C. (2000). *Becoming a Reflective Practitioner*. London: Blackwell Science
- Wong, F K., & et.al. (1997) An Action Research Study into The Development of Nurses as Reflective Practitioners. *Journal of Nursing Education*,36(10),476-481.

Translated Thai References

- Adulrat, M. (2013). *Reflection*. Retrieved October 7, 2016, from <http://www.bnc.ac.th/kmassetblog/index.php>. [in Thai]
- Janton, S., & Bunlikitkul, T. (2012). Readiness to practice in the Fundamentals of Nursing Practicum among nursing students at The Thai Red Cross College of Nursing. *Thai Red Cross Nursing Journal*, 5(1), 32-45. [in Thai]
- Kaewprom, C. & Pratoom, L. (2014). Perceptions of Nurse Students towards Reflective Journal. *Journal of Nursing and Education*, 7(3), 101–112. [in Thai]
- Kejkornkaew, S. (2009). Clinical Teaching Management by Using Reflective Thinking Approach. *Journal of Nursing and Health Sciences*, 3(3), 10-17. [in Thai]
- Khiaolueang, D., Kaewurai, W., Hingkanon, P., & Viboonrangsun, S. (2013). The Development of the Thought Reflection Learning Model to Enhance Ethical Decision Making in Nursing for Student Nurses. *Journal of Education Naresuan University*, 15(4), 9-21. [in Thai]
- Kuareyakul, A., Yostawee, W., Intahchot, N., & Inpanao, V. (2012). Attitude Toward the Nursing Profession of Nursing Students of Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit. *Journal of Health Science Research*, 6(1), 18-26. [in Thai]
- Thana, K., & Nitayawan, S. (2013). *McCORMICK Student Nurses' Satisfaction Thru Reflective Learning in Fundamental Nursing Practice*. Chiang Mai: McCormick University. [in Thai]
- Wichainate, K. (2014). Reflective Thinking: Teaching Students to Develop Critical Thinking in Nursing Practice. *Journal of The Police Nurse*, 6 (2), 189-199. [in Thai]
- Wisanskoonwong, P., & Sawangtook, S., (2015). Learning through Reflective Practice of Nursing Students in the Delivery Room: A Qualitative Research. *Kuakarun Journal of Nursing*, 22 (2), 57-70. [in Thai]